

Cechové a jejich zápas o samosprávu.

Příklad anglické přednášky p. L. J. Paldy, kterou připravil pro literární klub Astorovy knihovny v New Yorku.

(Pokračování)

Tímto skutkem úplná roztržka s císařem byla nevyhnutelnou. Boj nastal mezi vladařem a národem českým. Jiný král, Bedřich Falcký, byl zvolen a nastolen. Vše zdálo se být slibným, leč statečný duch a planoucí nadšení za víru a svobodu, jež jevílo se za válek husitakých, nyní chybělo. Obecný lid nedostl se zajímal o nový ten zápas, jelikož protestantská šlechta nezacházela s ním mnoho, jestli vůbec lépe než katolická. A ještě nebezpečnější vadou věci české byla ta okolnost, že protestantská šlechta, vyjímaje některé v pravdě velké muže, sestávala celkem z lidí nicotných, kteří obávali zahálku a radovánkami zzenatých se povolali do zbraní své poddané, domnívajíc se, že by se na nich mohli vymstít. Z té příčiny spolehli se nejvíce na vojska najatá, sami následující vůdceovství německých generálů. Po několika bitvách s měnivými výsledky, utrpěla vše česká osudnou ránu na rovině bělohorské, blíže Prahy, dne 8. listopadu 1620, úplnou porážkou vojáků českých. Když se smutná ta zpráva donesla králi Bedřichovi, uprchl tento na rychlo z Prahy a s ním zmizela i všechna odvaha ostatních. Voje císařské nalezly volný vstup do hlavního města země české.

Co potom následovalo, dovede Čech jen s hlubokým hořem a se slzami v očích vyprávěti. Vůdceové a lidé vlivuplní jakož i bohatí, byli na rychlo uvězněni. Dvacet sedm z nich, šlechticové, rytíři a měšťané, byli dne 21. června 1621, veřejně a mnozí z nich velmi ukrutně popraveni. Ti, co do cizích zemí uprchli, pověšeni byli v obraze. Mnoho jiných na dlouhá léta aneb na do smrti uvězněno. Statky všech, co shledání byli vinnými, ano i těch na nichž lpělo jen podezření, že účastní byli povstání, byly buď úplně neb částečně skonfiskovány a rozděleny mezi milostníky císařovy, většinou cizé a ovšem že katolické šlechtice. Církev protestantská dána byla do klatby a knězi její vypovězeni. Ano, ani kostra Rokycanova, prvního to arcibiskupa protestantského, nebyla ušetřena, ale vyřazena z krypty a spalena. Jezuité a jiní mniši houfně do Čech se přihnali a hned jali se lid na víru katolickou obracet. Ti, co zdráhali se tak učiniti, navštíveni byli dragouny, vojáky známými a obávanými pro svou ukrutnost, kteří u nich ostali, trávice z jejich prostředků a týrajíce je všemi možnými způsoby, dokud tvrdošijnost jejich nebyla zlomena a oni se neobrátili. Obecný lid honěn byl do katolických kostelů nic jinak, než jako stádo dobytka na jatky. Ti pak, kteří zdráhali se jíti, byli krutě ztrýzněni. Ukrutenství nebylo konce a mnoho lidí pozbylo následkem jich rozumu. Aby pronásledování lidu českého bylo dovršeno, vydal císař rozkaz, zvaný patent, roku 1627, nařizující, že během šesti měsíců všichni protestanti musí se státi katolíky, aneb vystěhovati se ze země. Následkem tohoto patentu třicet šest tisíc rodin, nazvíce zámožných, jimž víra dražší byla statků, opustilo svou vlast, aby v cizích zemích v potu tváří chléb si dobývali. Případ tento ukazuje na novo pevnost českou a sílu povahy v hodině největšího neštěstí. Nežli žít život pokrytý, třeba v důstatku a hojnosti, opustili raději v četných případech statky své, neb prodati nebylo je lze, a odešli do ciziny, aby žili v chudobě. Není-liž to hrdinství a velikost? Někteří nalezli útočiště v Polsku, jiní v Německu, jiní v Holandsku, odkudž někteří vystěhovali se do Ameriky. Mezi těmito vyhnanci nalézal se též Jan Amos Komenský, čili, jak ve světě je znám, Comenius, zakladatel novověkého způsobu vyučování,

Čechy připraveny byly takto o výkvětt své společnosti. Mužové ženiální, mužové nadaní, mužové vědy a umění, úspěšní obchodníci a umělí řemeslníci byli buď zabiti, uvězněni neb vyhnaní. Co zůstalo byli jenom chudí zbytkové někdejší velikosti a slávy české. A aby nenáviděný český duch úplně byl vyhlazen, zahájena honba na české knihy, jichž nečetné tisíce bylo spáleno. Sám Koniáš, jezovita, chlubil se, že spálil šedesát tisíc českých knih. Co pak tito nepřátelé zničit nedovedli, bylo zničeno aneb odvezeno Švédy, během války třicetileté, po jejímž ukončení zbylo z více než třímilionového národa českého, pouhých osm set tisíc, nazvíce lidí poddaných a chudých. Vyhlazení Čechů jevílo se úplným. Řím strašlivou vykonal pomstu na národu, jenž, před dvěma sty lety měl tu odvahu podniknouti útok na jeho autoritu a zlomiti ji. Protireformace potkala se se zdarem, neb zbylí Čechové, s nepatrnými výminkami, stali se římskými katolíky.

Jakmile dokonáno bylo obrácení Čechů na víru katolickou, jali se Habsburkové rdousiti jazyk český, jenž vypuzen byl z vládních úřadů ve všech oborech, z vyšších škol a odevšud, vyjímaje kostela a elementárních škol, jež byly velmi zanedbávány. Tak stalo se, že během jednoho sta a padesáti let, řeč česká, druhdy tak vyvinutá a dokonalá, upadla doslovně v zapomenutí. Šlechta a bohatší třídy v městech mluvili německy. Pouze chudší měšťanstvo a vesnický lid zachoval

svůj mateřský jazyk; avšak dovedete si představití jaká to byla asi mluva. Není divu tedy, že všeobecně panovalo mínění na sklonku osmnáctého století, jež sdíleli i upřímní přátelé lidu českého, že národnost česká musí vymizeti a konečný zánik její je pouze otázkou nemnohých let. Uprímně ale i též falešně slzy roněny nad nevyhnutelným hrozbou druhdy velkého a slavného národa českého. Propadnul osudu. Byl mrtev.

Mrtev!

O nikoliv!

Strážný genius lidu našeho žil dosud a co považováno byloranou osudnou na český jazyk, učiněnou císařem Josefem II., jinak liberálním a hodným vladařem, jehož ideálem bylo ponémčení všech národů rakouskou říši trojicích, to právě vzbudilo jej ze dlouhého spánku. Zde i tam počali Čechové jevíti slabé známky národního života. Nebývalé a moené světlo, jež vzniklo velikými encyclopedisty francouzskými a nabylo neporovnatelného jasů za velikých revolucí, americké a francouzské, probudilo důvěru, poskytlo odvahu a nové naděje všem potlačeným. Některé jeho paprsky zabloudily též na půdu ubohé Čechie s oživujícími výsledkem. Několik myslí bylo dotknuto a několik srdcí pohnulo se. A nejbližší myšlénkou bylo, že Čechové nemusí zaniknouti, aspoň ne tak bídně. I následovala činnost v tom směru. Dějiny české podivné případy vykazují. Zde opět je jeden. Nejeinnějšími, nejhorlivějšími a nejnadanějšími původními pracovníky na díle našeho národního znovuzrození — byli katoličtí kněží. V tomto poslání jeví se mi nejvhodnějším nástrojem spravedlnosti, snažice se, napravití spůsobená zla. Zvláštní náhoda! Vzbuzující v člověku vroucí víru ve věčnou spravedlnost i vůči takým hrozným zločinům, jaké spáchány byly na Česích. Naši horliví vzkřísitelové počali s obnovením písemnictví, tohoto nejpřednějšího požadavku všeho národního života. My neměli knih. Velmi málo bylo tisknuto v době našeho nejkřutějšího pokoření, a to málo sestávalo z několika strašlivých modlitebních knih a báčorek, plných pověry, jež psány byly řečí nejprostější a nejnepsrávnější. Bylo potřeby mluvnic. Té opatřil nám učenec Dobrovský, katolický kněz. S její pomocí počato se spisováním knih. Počáteční pokusy byly ovšem velmi skromné a nesmělé. Krátké novelky, básničky a tomu podobné; ale vše dýchalo láskou k vlasti a národnosti české, líčíc lepší a slavnější minulost národa. Knihy šly slušně na odbyt a byly horlivě čteny. Nebylo divu! Lid lačněl po duchovní potravě, již po mnohá leta se mu nedostávalo. Povzbuzení patrným úspěchem, počali se pěstitelé našeho jazyka i spisovatelé českých knih množiti. Mužové velkého nadání a vysoké učenosti účastnili se v díle tomto. Národní vědomí a smysl pro potřeby a požadavky národní zmahalo a šířilo se rychle, provázeno stále rostoucí láskou k duchovním pokladům národa, láskou, s níž jedině srovnati lze lásku prvích mučenníků křesťanských. Láskou plné ochoty a neobyčejné obětavosti. Uvedu jen jediný příklad. Jednotlivý muž, genius, profesor na jednom z gymnasií pražských, jménem Josef Jungman, pracoval plných třicet let na sestavení českého slovníku, podobnému onomu Webstera. On dokonal obtížné to dílo, jež u jiných národů vyžaduje součinnost četných učenců, takměř sám a bez odměny, jež stála by za zmínku. Co učinil, učinil jedině z lásky k národnosti a lidu svému. Jiní spisovatelé konali rovněž práce své bez odměny, neb výtěžek z knih nedostačoval na odměnu spisovatelů. A kde odměna byla možnou, zřídka byla přijata. Obnos ten obrácen na další postup věci národní.

Tím způsobem literární ruch rostl a šířil se. Záhy vydány i časopisy a pole spisovatelské v oboru knih rozšířeno. Knihy a články, pojednávající o různých odvětvích vědy, byly psány a uveřejňovány. Spisovatelé a básníci velké ceny, jichž práce byvší přeloženy všude potkaly by se s oceněním, objevili se na obzoru našeho duchovního života, rozširující světlo na všechny strany, poučující, povznášejíce a povzbuzující každého. A dříve než nadešlo jitro nového života evropským národům, v památném roce 1848, byli Čechové všude z dlouhého a těžkého spánku svého probuzeni. Byli dosti vzdělání, připraveni a hotovi pro politický zápas, jenž je čekal v zájmu národního bytí a státního práva — samosprávy českého království, sestávajícího z Čech, Moravy a Slezska.

Neobyčejný tento úspěch, pravý to zázrak, před nímž i Čechové sami v nehlubším obdivu se koří, dosažen byl během méně než padesáti let, bez pomoci vlády, ano na vzdor jejímu odporu i též pronásledování. Bez všelikých českých škol, vyjímaje nejnižších, a za svrchovaného panování německé řeči ve všech vyšších školách a úřadech vládních i šlechtických. Byla to venkonce vymoženost národa, na něhož případně se hodí název samouka či samotvorce (selfmade.)

Čechové byli nejprvnějšími mezi národy rakouskými, jež účastnili se ruchu povstaleho v Paříži r. 1848 a majícího za účel dosažení více svobody a větších práv pro lid. Bylo to záhy v měsíci březnu roku zmíněného, kdy počala v Praze agitace proti panujícímu tehdy absolutismu a ve prospěch konstituční vlády, dále za stejná práva a výsady řeči české ve všech oborech veřejného života, jmenovitě ale ve školách a při soudech a úřadech vládních. Pokrač.

Hlasý časopisů

o Paldově stati o národu českém v Midland Monthly.

Seornost: — The Midland Monthly vycházející v Des Moines, Iowa, přináší v únorovém čísle svém (Vol. 5. No. 2.) vzácnou dějepisnou studii Lva J. Paldy v anglické řeči pod názvem "Bohemia's Struggle for Home Rule". První část, Minulost Čech, nalezá se v čísle tomto, provázena podobiznami spisovatele, pak Jana Husa, Žižky, Komenského a Jungmana pěkně provedenými od chicagského umělce p. J. Košafe. Druhá část, Přítomnost a budoucnost česká bude následovati v nejbližším březnovém čísle. Jest to záslužná práce býv. předsedy Národního výboru, který snažil se posloužiti národu svému k uznání mezi anglicky otoucími obecněstvem v Americe. Jest to potěšitelné pro nás oznamovati podobné kroky povolání našinců a nadějeme se do občana L. J. Paldy, že čas od času použije i dále hřivny jemu svěcené národu našeho malého sice, ale jak sám praví, zasluhujícího, by byl znám a uznán. Málo má dělníků všech upřímných, a ti mají pak tím větší povinnost pracovati. Číslo "Midland Monthly" stojí 15c. u Johnscna Brighama v Des Moines, Iowa.

Kevaluské Listy: — Kdo by si přál, aby mohl v kratičkém nástihu buď svým dětem aneb sousedům poskytnouti v jazyku anglickém krásné dějepisné pojednání o zápasu Čech pod názvem "Bohemia's Struggle for Home Rule" z pera L. J. Paldy, nechť zašle 15 ctů. na adresu Johnson Brigham, Des Moines, Ia., za něž obdrží únorový sešit měsíčníku "Midland Monthly." Pojednání tohoto první část, Minulost Čech, nchází se v tomto čísle, jsouc provázena podobiznami spisovatele, pak Jana Husa, Žižky, Komenského a Jos. Jungmana pěkně provedenými od chicagského malíře p. J. Košafe. Druhá část Přítomnost a Budoucnost bude následovati v nejbližším březnovém čísle. Práce tato pochodí od býv. předsedy Národního výboru jest velice záslužná, an se ní uvede v lepší známost minulost a snahy národa našeho.

Swoboda: — Pan L. J. Paldy po delším odpočinku předstoupí opět před veřejnost, tentokráte však před veřejnost anglickou. Únorový sešit měsíčníku "Midland Monthly" přináší delší pojednání jeho, pod názvem "Bohemia's Struggle for Home Rule." Jest to historie naší vlasti, vyjádřena stručně sice, ale přesně, a každý kdo není s dějepisem Čech známý, bude jej čísti s nemalým zájmem a čerpati z něj poučení. Práce ta vyžadovala patrně nesmírné píle a zasluhuje všestranné pochvaly a nestranného uznání. V pojednání tom sledáváme i podobizny několika našich velikánů, jako Husa, Žižky, Komenského atd. Takovými pracemi v rozšířených časopisech uveřejněnými záhy bychom přesvědčili Američany, že není náš národ tou "popelkou" za jakou většina jich jej považuje. Blahopřejeme p. Paldovi k tomuto jeho pokusu a doufáme, že bude v blahodárné své práci pokračovati. Pojednání toho bude skončeno v březnovém čísle měsíčníku "Midland Monthly".

Dennice: — O českém probuzení píše důkladně a věcně p. L. J. Padla v měsíčníku "The Midland Monthly" pod názvem "Bohemia's struggle for Home Rule". Ve svazku únorovém popisuje stručně českou minulost, březnové číslo přinese vypsání české přítomnosti. Text oživen jest podobiznami: spisovatelovou, Jana Žižky, Komenského a Jos. Jungmana. Jest to práce zasluzná a vrátíme se k ní.

Na prodej lacno dobrá vzdělaná farma, která minulý rok přinesla velkou úrodu. Dopíšte na Henry Broadbrooks, Pierce, Neb. 4425